

СЕКЦІЯ 6 СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 13.001.76

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У САМОВИХОВАННІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Калініченко А.І., к. пед. н., доцент,
доцент кафедри іноземної філології та перекладу
Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

У статті розглянуто поняття інноваційності в педагогічній науці, зокрема й місце інновацій у розвитку особистості студента. Виокремлено сутність сучасних інноваційних педагогічних технологій, яка полягає в тому, що вони повинні формувати загальні та професійні компетенції студентів, не тільки спиратися на процеси сприйняття, пам'яті, уваги, але ґрунтуватися на творчому, продуктивному мисленні, поведінці та спілкуванні особистості. Закцентовано увагу на тому, що цілями інноваційних педагогічних технологій є сприяння самореалізації та самоствердженню особистості студентів; орієнтація на гуманістичні, особистісно орієнтовані, культурні цінності; використання творчих, активних, індивідуально диференційованих методів і форм навчання.

Ключові слова: інновації, педагогічні технології, інноваційні педагогічні технології, інноваційне середовище, самовиховання.

В статье рассмотрено понятие инновационности в педагогической науке, в частности, место инноваций в развитии личности студента. Выделена сущность современных инновационных педагогических технологий, заключающаяся в том, что они должны формировать общие и профессиональные компетенции студентов, не только опираться на процессы восприятия, памяти, внимания, но и основываться на творческом, продуктивном мышлении, поведении и общении личности. Акцентировано внимание на том, что целями инновационных педагогических технологий являются содействие самореализации и самоутверждению личности студентов; ориентация на гуманистические, личностно ориентированные, культурные ценности; использование творческих, активных, индивидуально дифференцированных методов и форм обучения.

Ключевые слова: инновации, педагогические технологии, инновационные педагогические технологии, инновационная среда, самовоспитание.

Kalinichenko A.I. INNOVATIVE PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF THE STUDENTS' SELF-EDUCATION IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The essence of modern innovative pedagogical technologies, which consists in the formation of students' general and professional competencies is distinguished. It is mentioned that they should be based not only on processes of perception, memory, attention, but based on creative, productive thinking, behavior and communication of personality as well. The emphasis is made on the fact that the goals of innovative pedagogical technologies are to promote self-realization and self affirmation of the student's personality; orientation to humanistic, personally oriented, cultural values; the use of creative, active, individually differentiated methods and forms of learning.

Key words: innovations, pedagogical technologies, innovative pedagogical technologies, innovative environment, self-education.

Зміна ролі освіти в суспільстві зумовила більшу частину інноваційних процесів. Із соціально пасивного, рутинного процесу, що здійснюється в традиційних соціальних інститутах, освіта стає активною. Актуалізується освітній потенціал як соціальних інститутів, так і особистісний. Раніше безумовними орієнтирами освіти були формування знань, навичок, інформаційних і соціальних умінь (якостей), що забезпечують «готовність до життя», що розуміється як здатність пристосування особистості до су-

спільних обставин. Нині освіта переважно орієнтується на створення таких технологій і способів впливу на особистість, які забезпечують баланс між соціальними й індивідуальними потребами, і, які, запускаючи механізм саморозвитку (самовдосконалення, самоосвіти), забезпечують готовність особистості до реалізації власної індивідуальності та змін суспільства. Особлива роль у цьому процесі відводиться системі виховання, що має специфічні особливості здійснення інновацій [5].

Інновації в області виховання залежать, насамперед, від високого професіоналізму педагогічних кадрів, їхньої готовності працювати сучасно, оскільки інноваційний виховний потенціал вишу щодо нововведень виховного процесу не реалізується автоматично. Динаміка соціально-економічних процесів у постіндустріальному (електронному, інформаційному) світі радикально актуалізувала проблему інноваційного потенціалу нації як однієї з гарантій стабільних її позицій у світовому співтоваристві, успішного реагування на різноманітні цивілізаційні виклики. Інноваційність є однією з домінуючих тенденцій розвитку людства. З урахуванням цього нова освітня парадигма вибудовується на засадах збереження і розвитку творчої потенції людини, її спрямованості на самовизначення, стабільно активної життєдіяльності в змінних соціальних умовах, готовності до сприймання і розв'язання нових завдань.

Внаслідок продукування нових знань, створення нових технологій, систем комунікацій, ускладнення соціальних зв'язків постійно оновлюються вимоги до якості освіти, одним із найважливіших засобів забезпечення якої є інноваційність освітнього пошуку. Інноваційність розглядають не тільки як налаштованість на сприйняття, продукування і застосування нового, а насамперед як відкритість. Стосовно особистісного чинника педагогічної діяльності це означає: 1) відкритість вихователя до діалогічної взаємодії з вихованцями, яка передбачає рівність психологічних позицій обох сторін; 2) відкритість культурі й суспільству, що виявляється в прагненні педагога змінити дійсність, дослідити проблеми й обрати оптимальні способи їх розв'язання; 3) відкритість свого «Я», власного внутрішнього світу, тобто організація такого педагогічного середовища, яке сприяло би формуванню і розвитку образу «Я». Інноваційність як принцип педагогіки забезпечує умови розвитку особистості, здійснення її права на індивідуальний творчий внесок, на особистісну ініціативу, на свободу саморозвитку [1].

Термін «педагогічна технологія» (грец. *techne* – мистецтво, майстерність і *logos* – слово, вчення) з'явився в науці порівняно недавно. Щодо навчального процесу його було вжито 1886 р. англійцем Джеймсом Саллі (1842–1923 рр.). Важливою умовою навчання у вищому навчальному закладі є його особистісна зорієнтованість, спрямована на те, щоб кожний студент став самодостатнім, творчим суб'єктом діяльності, пізнання, спілкування, вільною і самодіяльною особистістю. Саме в цьому і полягає

гуманістична спрямованість навчально-виховного процесу, центром і метою якого є особистість вихованця. Ступінь гуманізації цього процесу залежить від того, наскільки він створює передумови для самореалізації особистості, розкриття її природних задатків, прагнення до свободи, відповідальності, творчості. Необхідність гуманістичної спрямованості освіти, суттю якої є дбайливе ставлення, повага до особистісного «Я» кожного вихованця, обґрунтував американський психолог Карл Роджерс (1902–1987 рр.). У книзі «Свобода навчатися» він стверджував, що тільки розуміння і прийняття педагогом студента таким, яким він є, без авторитарного тиску з метою кардинально його змінити, робить процес формування особистості результативним. Орієнтація на особистісну сутність людини, прагнення звільнити її від одноманітності в суспільному бутті й особистісному розвитку домінують у сучасній теорії і практиці виховання та навчання.

Характерними ознаками гуманістичної педагогіки є: надання ініціативи в пізнавальній діяльності, створення емоційно стимулюючого навчального середовища, розвиток саморегуляції та свободи, закорінених у почуття й усвідомлення особистої відповідальності; здійснення навчально-виховного процесу в атмосфері взаємодії, емоційної співдружності; структурування педагогічного процесу на визнаній солідарній основі; виконання вчителем ролі радника, консультанта, джерела знань, метою якого є створення для студентів реальних можливостей вибору пізнавальних альтернатив і самореалізації у формі, яка б відповідала рівневі розвитку кожного з них; формування і добір освітніх програм з огляду на максимальні можливості розвитку потенціалу і стимулювання творчих здібностей, обговорення вчителем зі студентами проблем пізнавального розвитку, засобів його оцінювання [2].

Самовиховання – управління суб'єктом своєю діяльністю, спілкуванням, поведінкою, хвилюваннями, спрямованими на зміну своєї особистості відповідно до усвідомлених цілей, ідеалів і переконань для самовдосконалення. Самоактуалізація, самореалізація й самоутвердження особистості відбуваються протягом усього життя. Важливим шляхом їх здійснення є самовиховання. Концепція самовиховання в педагогічній психології пов'язана, передусім, з розумінням процесу розвитку психіки вихованця. Аналіз цього процесу показує, що самовиховання – активна внутрішня сила розвитку особистості в юнацькому віці; воно залежить від виховання загалом

і розвивається за своїми законами. Само-виховання – це саморегуляція, самоуправління особистості з намірами змінити себе, свідоме закорінення зовнішніх регулюючих чинників, це свідомо діяльність людини, спрямована на вироблення, удосконалення або зміну нею своїх якостей згідно із соціальними й індивідуальними цінностями, орієнтаціями, інтересами, що складаються під впливом умов життя і виховання. Темпи й інновації сучасного життя змушують усіх переглянути погляди на багато аспектів як в плані навчання студентів, так і в плані їхнього виховання. Сучасна молодь відрізняється особливими поглядами на життя. Завдання сучасного педагога – сприяти загальному розвитку студента і вчасно та вдало спрямувати цей розвиток. Саме тому до використання сучасних програмних засобів звертаються педагоги не лише під час вивчення тих чи інших дисциплін у навчальному закладі, але й під час проведення виховних заходів, виховних годин. Адже випускники вищих навчальних закладів мають бути компетентними фахівцями з багатим внутрішнім світом.

Серед різноманітних напрямів нових педагогічних технологій найбільш адекватною меті є технологія кооперативного навчання у співробітництві (cooperative learning). Інноваційні педагогічні технології, про які йдеться в даному розділі, і будь-які інші, що лише зароджуються в педагогічній теорії і практиці, неможливі без широкого застосування нових інформаційних технологій, передусім комп'ютерних. Серед розмаїття інноваційних напрямів варто надати перевагу технологіям типу технології кооперативного навчання, бо, по-перше, вони легко вписуються в навчальний процес, докорінно не змінюють зміст навчання, який визначений освітнім стандартом, дозволяють досягати поставленої будь-якою програмою чи стандартом освіти мети з будь-якого навчального предмета; по-друге, вони є істинно педагогічними технологіями, гуманістичними не тільки у своїй філософській і психологічній суті, але й у суто моральному аспекті, забезпечують не тільки успішне засвоєння навчального матеріалу всіма студентами, але й їх інтелектуальний, моральний, духовий розвиток, самостійність, доброзичливість до викладача й один до одного, комунікабельність, бажання допомогти іншим [3].

Сутність сучасних інноваційних педагогічних технологій полягає в тому, що вони повинні формувати загальні та професійні компетенції студентів, не тільки спиратися на процеси сприйняття, пам'яті, уваги, але ґрунтуватися на творчому, продуктивно-

му мисленні, поведінці та спілкуванні особистості. Вищезазначене передбачає, що процес навчання організовується так, що студенти вчать спількуватися, взаємодіяти один з одним (у навчальній групі) та з іншими людьми, критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу виробничих ситуацій, ситуаційних професійних завдань і відповідної інформації.

Цілями інноваційних педагогічних технологій є: сприяння самореалізації та самоствердженню особистості студентів; орієнтація на гуманістичні, особистісно орієнтовані, культурні цінності; використання творчих, активних, індивідуально диференційованих методів і форм навчання.

Спираючись на погляди сучасних науковців і педагогів-практиків, можна назвати актуальними для використання в системі вищої освіти такі інноваційні педагогічні технології:

1. Технологія навчання (як дослідження), мета якої – прищепити студентам навички дослідницької роботи, сформувати активну, творчу особистість.

2. Інтегральна педагогічна технологія – створює оптимальні умови для розвитку та самореалізації студента шляхом формування цілісних знань про об'єкт, що вивчається та є основою творення «образу світу».

3. Ігрові технології навчання – це організація навчального процесу, заснована на реконструкції моделі діяльності в межах запропонованого сценарію.

4. Тренінгові технології навчання передбачають алгоритм розв'язання найбільш типових практичних задач.

5. Технологія розвивального навчання – формує в студента здібності до самовдосконалення, активного, самостійного творчого мислення, самостійного навчання.

6. Технологія особистісно орієнтованого навчання має за мету надати студентові можливість проявляти самостійність мислення, незалежність, здатність до власного вибору.

7. Технологія проблемного навчання – націлена стимулювати інтерес студентів до нових знань, до розвитку себе за допомогою вирішення особистих проблем і використання цих знань у конкретній практичній діяльності.

8. Технологія диференційованого навчання – формує в студентів уміння вчитися, потребу в самоосвіті, виникнення бажання генерувати ідеї, шукати альтернативні розв'язки стандартних і проблемних ситуацій.

9. Технологія гуманістичного навчання – спрямована на виховання свідомих громадян, патріотів, освічених, творчих особи-

стостей, становлення їхнього фізичного й морального здоров'я, забезпечення пріоритетного розвитку людини на засадах гуманізації, гуманітаризації та демократизації освітніх процесів.

Інноваційний потенціал щодо виховних нововведень містить такі блоки: матеріальних і фінансових резервів; особистісний; інноваційності середовища; особливостей вишу як організації.

Блок матеріально-фінансових резервів має два складника – матеріальний (до нього входять просторові можливості розгортання виховних нововведень і матеріальне забезпечення під інновацію) і фінансовий (свобода і гнучкість у розпорядженні фінансами, а не тільки кількість грошей, які можна витратити на виховну інновацію).

У блок особистісних резервів входять особливості педколективу (творча спрямованість), студентів (досвід творчості, загальнокультурний рівень, різноманітність інтересів, досвід організаційної роботи), керівників інноваційної виховної діяльності (схильність до творчості, компетентність у сфері виховання, загальна культура, інноваційний досвід).

Третій блок – інноваційність середовища (співвідношення середовища з виховними інноваціями). Те саме середовище може мати високий потенціал для одного нововведення і низький – для іншого.

Ще один блок – інноваційні особливості вузу як організації. Його складники: цілі (орієнтація на розвиток вузу як виховної

системи), організаційна структура (гнучкість і модульність), комунікації (інформаційний обмін між суб'єктами освітнього простору) [5].

Отже, саме нові інформаційні технології дозволяють повною мірою розкрити педагогічні, дидактичні функції інноваційних методів, реалізувати закладені в них потенційні можливості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології : [навчальний посібник] / І. Дичківська. – 3-тє видання, виправлене. – К. : Академвидав, 2015 р. – 304 с.
2. Інноваційні технології навчання і виховання у ВНЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pu.if.ua/depart/PedagogicsHistory/resource/file/robocha%20programa/kli.pdf>.
3. Пальчевський С. Сугестопедагогіка : новітні освітні технології : [навч. посібник] / С. Пальчевський. – К. : Кондор, 2005. – 351 с.
4. Чубко О. Інноваційні технології навчання в контексті педагогічної підготовки майбутнього вчителя / О. Чубко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 108.1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/jpdf/VchdpuP_2013_1_108_37.pdf.
5. Ягодкіна В. Возможности профессионально-личностной самореализации студентов в образовательном пространстве современного российского общества : дисс. ... канд. филос. наук : спец. 09.00.11 «Социальная философия» / В. Ягодкіна ; Дон. гос. техн. ун-т. – Ростов-на-Дону, 2010. – 185 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.dslib.net/soc-filosofia/vozmozhnosti-professionalno-lichnostnoj-samorealizacii-studentov-v-obrazovatelnom.html>.